

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

THE ROLE OF PUBLIC OVERSIGHT IN ENHANCING THE EFFECTIVENESS OF LAW ENFORCEMENT ACTIVITIES

Шира О.В., к.ю.н., член-кореспондент
Академії адміністративно-правових наук, старший науковий співробітник,
Науково-дослідний інститут публічного права

Дерев'янко Н.З., доктор філософії в галузі права, доцент,
декан юридичного факультету
Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука

У статті розглядається роль громадського контролю у підвищенні ефективності правоохоронної діяльності в Україні. Громадський контроль визначається як система заходів, здійснюваних інститутами громадянського суспільства і окремими громадянами з метою забезпечення законності, ефективності, прозорості та підзвітності правоохоронних органів. Аналізується нормативно-правова основа здійснення громадського контролю, яка включає Конституцію України, закони України, відомчі нормативно-правові акти правоохоронних органів та міжнародні нормативно-правові акти. Наведено авторське визначення поняття «громадський контроль в правоохоронній діяльності», який розуміється як система заходів, здійснюваних інститутами громадянського суспільства і окремими громадянами з метою забезпечення законності, ефективності, прозорості та підзвітності правоохоронних органів у їхній діяльності, який спрямований на те, щоб правоохоронні органи діяли в інтересах суспільства, дотримувалися прав і свобод людини, принципу верховенства права. Визначено, що зміст громадського контролю який включає контроль за дотриманням законності, контроль за ефективністю з використанням оцінки результативності діяльності правоохоронних органів, контроль за прозорістю та підзвітністю.

Зауважено, що формами громадського контролю за діяльністю МВС є діяльність є громадської ради, забезпечення доступу до публічної інформації, проведення громадської експертизи та консультацій з громадськістю, сприяння розвитку громадянського суспільства та звернення громадян.

У статті оцінюється ефективність взаємодії МВС України з громадськістю та проблем у цій сфері, таких як низька ефективність використання звернень громадян, недостатня прозорість, можлива фальсифікація статистичних даних та неефективна взаємодія з Громадською радою при МВС. Надаються рекомендації щодо вдосконалення громадського контролю за правоохоронною діяльністю, включаючи удосконалення нормативно-правової бази, забезпечення прозорості та підзвітності, активне залучення громадськості та впровадження нових підходів до здійснення громадського контролю в правоохоронній діяльності.

Ключові слова: громадський контроль, правоохоронна діяльність, підзвітність, взаємодія з громадськістю, нормативно-правова база, Міністерство внутрішніх справ України, громадянське суспільство, звернення громадян.

The article examines the role of public oversight in enhancing the effectiveness of law enforcement activities in Ukraine. Public oversight is defined as a system of measures implemented by civil society institutions and individual citizens to ensure the legality, effectiveness, transparency, and accountability of law enforcement agencies. The normative legal basis for the implementation of public oversight is analyzed, which includes the Constitution of Ukraine, laws of Ukraine, departmental normative legal acts of law enforcement agencies, and international normative legal acts. The author's definition of the concept of "public oversight in law enforcement activities" is provided, which is understood as a system of measures implemented by civil society institutions and individual citizens to ensure the legality, effectiveness, transparency, and accountability of law enforcement agencies in their activities, aimed at ensuring that law enforcement agencies act in the interests of society, respect human rights and freedoms, and adhere to the rule of law. It is determined that the content of public oversight includes control over compliance with the law, control over effectiveness using performance evaluation of law enforcement agencies, and control over transparency and accountability.

It is noted that the forms of public oversight of the Ministry of Internal Affairs (MIA) activities include the activities of the public council, ensuring access to public information, conducting public expertise and consultations with the public, promoting the development of civil society, and citizens' appeals.

The article assesses the effectiveness of the interaction between the MIA of Ukraine and the public and the problems in this area, such as the low efficiency of using citizens' appeals, insufficient transparency, possible falsification of statistical data, and ineffective interaction with the Public Council under the Ministry of Internal Affairs. Recommendations are provided for improving public oversight of law enforcement activities, including improving the normative legal framework, ensuring transparency and accountability, actively involving the public, and implementing new approaches to public oversight in law enforcement.

Key words: public oversight, law enforcement activity, accountability, interaction with the public, normative legal framework, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, civil society, citizens' appeals.

Постановка проблеми. Громадський контроль у правоохоронній діяльності – це система заходів, здійснюваних інститутами громадянського суспільства і окремими громадянами з метою забезпечення законності, ефективності, прозорості та підзвітності правоохоронних органів у їхній діяльності, який спрямований на те, щоб правоохоронні органи діяли в інтересах суспільства, дотримувалися прав і свобод людини, принципу верховенства права. Інтерес науковців та практиків до громадського контролю закономірний, оскільки він є важливим елементом демократичного суспільства та сприяє підвищенню ефективності правоохоронної діяльності. Проте, попри значний науково-практичний інтерес, існують проблеми у його реалізації, зокрема у взаємодії МВС з громадськістю в результаті дослідження якої

відмічається низька ефективність взаємодії з інститутами громадянського суспільства та проблеми у роботі зі зверненнями громадян. Також, серед науковців триває дискусія щодо шляхів підвищення ефективності громадського контролю та впровадження нових підходів до його здійснення.

Слід наголосити, що останнім часом в Україні відбуваються такі явища і процеси як реформування правоохоронної системи, цифровізація суспільних відносин, посилення вимог суспільства до прозорості та підзвітності влади, що в свою чергу зумовлюють необхідність пересмислення існуючих механізмів громадського контролю та пошуку нових шляхів його вдосконалення.

Аналіз досліджень і публікацій. Системне дослідження громадського контролю було започатковано

багатьма науковцями та практиками, які розглядали різні аспекти його здійснення та вплив на діяльність правоохоронних органів. При цьому досліджувалися не лише наукові праці, а й відповідні нормативно-правові акти, експертні пропозиції за результатами громадських експертиз, статистичні дані щодо діяльності правоохоронних органів та взаємодії їх з громадськістю. Серед дослідників сучасності цієї проблеми слід відмітити таких науковців, як: Л. В. Міщенко, Д. Юненко та інші. Незважаючи на ряд досліджень форм та механізмів громадського контролю та враховуючи важливість забезпечення ефективної взаємодії правоохоронних органів з громадськістю, важливим залишається розгляд питання вдосконалення механізмів громадського контролю і пошуку нових підходів до його здійснення.

Метою даної статті є дослідження ролі громадського контролю у підвищенні ефективності правоохоронної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Нормативно-правову основу здійснення громадського контролю у правоохоронній діяльності складають Конституція України, Закони України «Про Національну поліцію», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації», «Про громадські об'єднання», «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», відомчі нормативно-правові акти відповідних правоохоронних органів та ряд міжнародних нормативно-правових актів (Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Європейська конвенція з прав людини і основоположних свобод, Резолюція № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Про Декларація про поліцію» та ін.). Так, відповідно до ст. 5 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» основними засадами внутрішньої політики у сфері формування інститутів громадянського суспільства є утвердження громадянського суспільства як гарантії демократичного розвитку держави, завершення політичної реформи, посилення взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування і об'єднань громадян, запровадження громадського контролю за діяльністю влади, забезпечення незалежної діяльності об'єднань громадян, посилення їх впливу на прийняття суспільно важливих рішень, підвищення ролі та відповідальності політичних партій, сприяння політичній структуризації суспільства на засадах багатопартійності, створення умов для забезпечення широкого представництва інтересів громадян у представницьких органах влади, проведення регулярних консультацій з громадськістю з важливих питань життя суспільства і держави, проведення всеукраїнських та місцевих референдумів як ефективних форм народного волевиявлення, участі народу у прийнятті суспільно важливих рішень [1].

Одним із різновидів громадського контролю є громадський контроль у правоохоронній діяльності, який, на нашу думку, розуміється як система заходів, здійснюваних інститутами громадянського суспільства і окремими громадянами з метою забезпечення законності, ефективності, прозорості та підзвітності правоохоронних органів у їхній діяльності, який спрямований на те, щоб правоохоронні органи діяли в інтересах суспільства, дотримувалися прав і свобод людини, принципу верховенства права. До ознак громадського контролю правоохоронної діяльності можна віднести наступне: 1) громадський контроль має здійснюватися незалежними від правоохоронних органів суб'єктами, щоб забезпечити об'єктивність оцінки їхньої діяльності; 2) інформація про діяльність правоохоронних органів та результати контролю має бути доступною для широкої громадськості; 3) механізми громадського контролю закріплюються у законодавстві та мають підтримку з боку суспільства; 4) громадськість впливає на діяльність

правоохоронних органів, зокрема висловлюючи свою думку та отримувати відповіді на свої запити.

Зміст громадського контролю може включати різні аспекти діяльності правоохоронних органів: контроль за дотриманням законності, який здійснюється шляхом перевірки відповідності дій правоохоронців законодавству, дотримання прав і свобод громадян при здійсненні ними своїх повноважень; контроль за ефективністю з використанням оцінки результативності діяльності правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю, забезпечення громадського порядку та безпеки; контроль за прозорістю, який спрямований на забезпечення відкритості інформації про діяльність правоохоронних органів, доступності для громадськості звітів, статистичних даних та іншої інформації; контроль за підзвітністю з метою забезпечення відповідальності правоохоронних органів перед суспільством, можливості для громадян подавати скарги на дії правоохоронців та отримувати на них відповіді; участь громадськості у формуванні державної політики у сфері правоохоронної діяльності шляхом залучення представників громадськості до розробки стратегій, програм та інших документів, що визначають діяльність правоохоронних органів. Наприклад, Громадська організація «Антикорупційний штаб» в межах своєї діяльності в т.ч. проводить моніторинг судових засідань у справах про перевищення службових повноважень працівниками поліції аналізуючи протоколи судових засідань, заслуховують свідчення та оприлюднюють звіти про виявлені порушення законодавства під час слідчих дій або затримань [2].

В сфері громадського контролю правоохоронної діяльності можна виділити окремі напрямки в залежності від виду правоохоронного органу в сфері діяльності якого здійснюється такий контроль: громадський контроль у пенітенціарній сфері спрямований на забезпечення прав ув'язнених, моніторинг умов утримання, запобігання жорстокому поводженню та корупції у в'язницях; громадський контроль за органами прокуратури, який спрямований на забезпечення законності, об'єктивності та неупередженості їхньої діяльності та ін.; громадський контроль за діяльністю поліції та МВС, який включає в себе моніторинг діяльності поліцейських, оцінку ефективності їхньої роботи, розгляд скарг на дії поліції, участь громадськості в розробці поліцейських реформ, удосконалення форм та способів громадського контролю над органами системи МВС, відкритості і прозорості процесів підготовки і прийняття рішень в органах системи МВС та ін. Так, на думку Л.В. Міщенко «Громадський контроль, як і будь-який інший контроль, здійснюється з метою забезпечення законності і порядку поліцейської діяльності і використовуючи його сутність, суб'єкт контролю, тобто громадськість, повинна не тільки перевіряти об'єкт контролю, а і впливати на його поведінку» [3, с. 169]. На думку авторки громадський контроль має наступні форми впливу громадськості при контролі за діяльністю поліції: прийняття резолюції недовіри керівникам органів поліції, що є засобом покарання за неправомірні дії; взаємодія між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування через відкриті зустрічі для налагодження співпраці та вирішення проблем; спільні проекти з громадськістю для задоволення потреб населення та підвищення ефективності поліцейської діяльності; залучення громадськості до розгляду скарг на дії/бездіяльність поліцейських та перевірки інформації про виконання ними обов'язків [3, с. 169-170].

Враховуючи обмежений обсяг даного дослідження більш детально зупинимося на формах громадського контролю за діяльністю МВС (діяльність громадської ради, забезпечення доступу до публічної інформації, проведення громадської експертизи та консультацій з громадськістю, сприяння розвитку громадянського суспільства, звернення громадян).

Громадська рада при Міністерстві внутрішніх справ України (далі – Рада при МВС) складається з представників громадських організацій, які сприяють врахуванню думки суспільства в управлінні державними справами. Згідно із затвердженням «Положенням про Громадську раду при Міністерстві внутрішніх справ України» основними завданнями Громадської ради при МВС є: сприяння реалізації права громадян на участь в управлінні державними справами; сприяння врахуванню громадської думки МВС при формуванні та реалізації державної політики; залучення громадськості до консультацій і моніторингу державної політики МВС; проведення громадського моніторингу діяльності МВС; підготовка експертних матеріалів з питань політики МВС, звітів та ін. [4]. Зокрема, за ініціативи Громадської ради МВС були створені регіональні комісії з питань боротьби та протидії корупції в органах внутрішніх справ «основними завданнями комісії є сприяння реалізації державних та відомчих в системі МВС програм, направлених на боротьбу з корупцією» [5], а також, сприяння врахуванню громадської думки у антикорупційній державній політиці. Також у 2019-2020 рр. Рада опрацьовувала і вносила пропозиції до законопроектів правоохоронного спрямування (зокрема щодо посилення відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою, адміністративних правопорушень, посилення відповідальності пішоходів за порушення правил дорожнього руху і в сфері безпеки дорожнього руху та ін.) [6].

Загалом забезпечення доступу до публічної інформації – це створення умов, за яких будь-яка фізична чи юридична особа має право вільно отримувати інформацію, що знаходиться у володінні органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів владних повноважень, юридичних осіб публічного права, а також юридичних осіб приватного права, що виконують делеговані владні повноваження. Правовою основою права на доступ до інформації є Конституція України (ст.34), Закони України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про звернення громадян» та ін. Так, відповідно до ст. 5 Закону України «Про інформацію» «Кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів. Реалізація права на інформацію не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб» [7]. Основні аспекти забезпечення доступу до публічної інформації включають: обов'язок володільців інформації оприлюднювати певну інформацію (наприклад, свої організаційні структури, функції, нормативні акти, порядок оскарження рішень, інформацію про закупівлі тощо) без спеціального запиту; право громадян подавати запити на інформацію та обов'язок володільців інформації надавати відповідь у встановлений законом строк; встановлення чітких процедур для подання та розгляду запитів на інформацію; визначення вичерпного переліку випадків, коли доступ до інформації може бути обмежено (наприклад, державна таємниця, конфіденційна інформація про фізичну особу та ін.); гарантування права на оскарження відмови в наданні інформації або неналежної відповіді; сприяння відкритості та прозорості діяльності публічних органів. Наприклад, для спрощення процедури подання запиту на інформацію на веб-сторінці МВС розміщено форму подання запиту на інформацію, при цьому особа яка надсилає запит може скористатися іншими способами, зокрема, послугами поштового зв'язку, електронною поштою, на особистому прийомі, через інші органи виконавчої влади, телефонним зв'язком (на «гарячу лінію» МВС) і факсом, портал «Єдине вікно для громадян» та ін. У відповідності до інформації про стан розгляду запитів на інформацію в МВС України за I квартал 2025 р. кіль-

кість запитів за даний період склало 424 запити, з них від громадян 387, юридичних осіб – 34, медіа – 2, об'єднань громадян без статусу юридичної особи – 1 [8]. Видами запитуваної інформації стало: інформація про особу – 84, про роботу та послуги – 67, правова інформація – 55, статистична інформація – 21, інформація довідково-енциклопедичного характеру – 13, інші види інформації – 184 [8].

Слід зауважити, що забезпечення доступу до публічної інформації є важливим елементом демократичного суспільства, оскільки воно сприяє підвищенню рівня обізнаності громадян про діяльність влади, зміцненню громадського контролю за діями посадових осіб, запобіганню корупції та зловживанням владою, підвищенню довіри суспільства до державних інститутів, забезпеченню прозорості та відкритості прийняття рішень.

Наступною формою громадського контролю діяльності МВС, які ми розглянемо, є громадська експертиза, яка ґрунтується на дослідженні, аналізі та оцінці діяльності МВС незалежними громадськими експертами з метою надання висновків, рекомендацій щодо її вдосконалення і охоплює різні її аспекти – оцінка дотримання законності, прав громадян під час здійснення правоохоронної діяльності, аналіз результативності МВС у боротьбі зі злочинністю, забезпеченні громадського порядку та безпеки, оцінка відкритості інформації про діяльність МВС, доступності звітів і реакції на скарги громадян та ін. Як зауважує Д. Юненко «процедура громадської експертизи дає можливість інститутам громадянського суспільства провести оцінку ефективності діяльності певного органу виконавчої влади або якоїсь посадової особи, оцінити ефективність виконання певної державної програми, законність витрачання бюджетних коштів, оцінити якість надання адміністративних послуг чи виконання законодавства тощо» [9, с. 30]. Наприклад, у експертних пропозиціях підготовлені ГО «Українська Демократія» за результатом проведення громадської експертизи діяльності МВС України предметом дослідження виступило питання взаємодії МВС із громадськістю [10]. За результатами громадської експертизи було встановлено наступне: 1) низька ефективність взаємодії з інститутами громадянського суспільства (далі – ІГС) про що свідчить мала кількість звернень від ІГС, відсутність належної інструкції з діловодства, що відповідає сучасним вимогам, недостатній облік та розподіл звернень ІГС за типами (заяви, скарги, пропозиції), ігнорування особливих прав окремих категорій ІГС, таких як профспілки та організації роботодавців; 2) наявність проблем у роботі зі зверненнями громадян про що свідчить використання застарілого положення про порядок роботи зі зверненнями громадян, яке не враховує зміни в законодавстві, наявність значної кількості повторних звернень, що вказує на недостатню увагу до вирішення проблем громадян, неефективне використання інформації, отриманої зі звернень громадян, для поліпшення роботи міністерства, відсутність належного контролю за розглядом звернень та притягнення винних до відповідальності за порушення, недостатня прозорість та повнота інформації про роботу зі зверненнями громадян, що надається громадськості, ознаки можливої фальсифікації статистичних даних щодо розгляду звернень; 3) неефективна взаємодія з Громадською радою при МВС та іншими консультативно-дорадчими органами [10].

Отже, узагальнюючи зауважене вище можемо визначити наступні рекомендації щодо покращення громадського контролю за правоохоронною діяльністю: запровадження онлайн-платформ для подання, розгляду та моніторингу звернень громадян, з можливістю публічного обговорення та оцінки ефективності реагування; використання аналізу великих даних (Big Data) для виявлення системних проблем у діяльності правоохоронних органів на основі звернень громадян та інших відкритих даних; застосування технологій штучного інтелекту для

автоматизації обробки звернень, виявлення типових порушень та прогнозування ризиків у правоохоронній діяльності; створення незалежних наглядових рад з широкими повноваженнями, включаючи право на проведення розслідувань, аудитів та надання обов'язкових до виконання рекомендацій; забезпечення фінансування органів громадського контролю на конкурсній основі, щоб уникнути залежності від органів влади; підтримка професійного розвитку членів органів громадського контролю, включаючи навчання, обмін досвідом та залучення міжнародних експертів; створення умов для розвитку громадських ініціатив та організацій, які здійснюють моніторинг діяльності правоохоронних органів та надають допомогу постраждалим від зловживань; проведення регулярних опитувань громадської думки для оцінки рівня довіри до правоохоронних органів та визначення пріоритетів реформ; публікація не лише статистичних даних, а й аналітичних звітів про діяльність правоохоронних органів, включаючи інформацію про результати розгляду скарг, випадки притягнення до відповідальності та вжиті заходи для запобігання порушенням; впровадження системи оцінки ефективності діяльності правоохоронних органів на основі вимірюваних показників, включаючи рівень злочинності, розкриття злочинів, довіру населення та дотримання прав людини; забезпечення регулярного звітування правоохоронних органів перед громадськістю, включаючи проведення публічних слухань та онлайн-трансляцій з можливістю для громадян ставити запитання та ін. Реалізація цих рекомендацій сприятиме підвищенню довіри суспільства до правоохоронних органів, зміцненню законності та правопорядку, а також забезпечить більш ефективний захист прав і свобод громадян.

Висновки. Громадський контроль є важливим інструментом забезпечення законності, ефективності, прозорості

та підзвітності правоохоронних органів. Він спрямований на те, щоб правоохоронні органи діяли в інтересах суспільства, дотримувалися прав і свобод людини, та принципу верховенства права. Нормативно-правова основа здійснення громадського контролю в Україні включає широкий спектр законодавчих актів, в т.ч. і міжнародних нормативно-правових актів, що свідчить про значну увагу держави до забезпечення можливості громадського контролю за діяльністю правоохоронних органів.

Існують різні форми та механізми здійснення громадського контролю в правоохоронній діяльності, включаючи звернення громадян, діяльність громадських рад, моніторинг діяльності правоохоронних органів тощо, а ефективність громадського контролю залежить від ряду факторів, серед яких: незалежність суб'єктів контролю; доступність інформації про діяльність правоохоронних органів; наявність законодавчо закріплених механізмів контролю та підтримка їх з боку суспільства; реальна можливість впливу громадськості на діяльність правоохоронних органів.

Аналіз практики взаємодії МВС України з інститутами громадянського суспільства та громадянами виявив ряд проблем, зокрема: низька ефективність використання звернень громадян для поліпшення діяльності міністерства; недостатня прозорість та повнота інформації про роботу зі зверненнями; неефективна взаємодія з Громадською радою при МВС та ін. Для підвищення ефективності громадського контролю за правоохоронною діяльністю необхідні вжити наступних заходів: удосконалення нормативно-правової бази; забезпечення прозорості та підзвітності правоохоронних органів; активне залучення громадськості до контрольних процедур; впровадження нових підходів, таких як цифровізація контролю та використання аналізу великих даних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закону України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#top> (дата звернення: 16.03.2025)
2. Антикорупційний штаб. Офіційна веб-сторінка Громадської організації «Антикорупційний штаб». URL: <https://shtab.net/> (дата звернення: 09.03.2025)
3. Міщенко Л.В. Правові засади громадського контролю за діяльністю поліції в Україні. Сучасна європейська поліцейська та можливі її використання в діяльності Національної поліції України. Харків, 2019. С. 169-170.
4. Положення про Громадську раду при Міністерстві внутрішніх справ України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 16.01.2020 р. № 38. Офіційна веб-сторінка Міністерства внутрішніх справ. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/gromadska-rada/period-povnovazhen-2019-2021-roki/polozennya-pro-gromadsku-radu#:~:text=2,%D1%89%D0%BE%20%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%B6%D0%B0%D1%82%D1%8C%20%D0%B4%D0%BE%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%9C%D0%92%D0%A1> (дата звернення: 01.03.2025)
5. Громадська рада при МВС затвердила Положення про регіональні комісії з питань боротьби та протидії корупції в органах внутрішніх справ. Офіційна веб-сторінка Міністерства внутрішніх справ. URL: https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/Gromadska_rada_pri_MVS_zatverdila_Polozenhennya_pro_regionalni_komisii_z_pitan_borotbi_ta_protidii_korupcii_v_organah_vnutrishnih_sprav_FOTO_10651#:~:text=%C2%AB%D0%9D%D0%B5%D1%89%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%20%D0%BC%D0%B8%20%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%B0%D0%BB%D0%B8%20%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE (дата звернення: 03.03.2025)
6. Протокол №7/2020 засідання Громадської ради при Міністерстві внутрішніх справ України від 03.03.2020 р. Офіційна веб-сторінка Міністерства внутрішніх справ. URL: <https://mvs.gov.ua/gromadska-rada/period-povnovazhen-2019-2021-roki/protokoli-zasidan-gromadskoyi-radi/protokol-72020-zasidannya-gromadskoyi-radi-pri-ministerstvi-vnutrishnih-sprav-ukrayini#:~:text=%D0%A0%D0%B5%D0%B4%D1%8C%D0%BA%D1%83%C2%A0%D0%A1,%D1%8F%D0%BA%D0%BD%D0%B0%D0%B9%D1%88%D0%B8%D1%80%D1%88%D0%BE%D1%97%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%B8%20%D1%86%D1%8C%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BE%D0> (дата звернення: 18.03.2025)
7. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 19.03.2025)
8. Інформація про стан розгляду запитів на інформацію в Міністерстві внутрішніх справ України за I квартал 2025 року. Офіційна веб-сторінка Міністерства внутрішніх справ. URL: <https://mvs.gov.ua/access-to-public-information/zviti-pro-nadkhodzennya-zapitiv/informaciia-pro-stan-rozgliadu-zapitiv-na-informaciui-v-ministerstvi-vnutrishnih-sprav-ukrayini-za-i-kvartal-2025-roku> (дата звернення: 04.03.2025)
9. Юненко Д. Громадська експертиза як засіб контролю правоохоронних органів громадянського суспільства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія*. Випуск 15, 2010. С. 30-34. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7942/1/%D0%93%D0%A0%D0%9E%D0%9C%D0%90%D0%94%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%90%20%D0%95%D0%9A%D0%A1%D0%9F%D0%95%D0%A0%D0%A2%D0%98%D0%97%D0%90%20%D0%AF%D0%9A%20%D0%97%D0%90%D0%A1%D0%86%D0%91%20%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%A2%D0%A0%D0%9E%D0%9B%D0%AE%20%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E%D0%9E%D0%A5%D0%9E%D0%A0%D0%9E%D0%9D%D0%9D%D0%98%D0%A5%20%D0%9E%D0%A0%D0%93%D0%90%D0%9D%D0%86%D0%92.pdf> (дата звернення: 13.03.2025)
10. Експертні пропозиції, підготовлені ГО «Українська Демократія» за результатом проведення громадської експертизи діяльності Міністерства внутрішніх справ України, подані 08.01.2019 р.: Додаток до листа ГО «Українська Демократія» від 08.01.2019 р. № 08-1-191. URL: <https://mvs.gov.ua/upload/1/2/7/2/GrsIPQsSTM2BnwcJgNq3rvskW90202G9GN2qTXQ.pdf> (дата звернення: 11.03.2025)